

ЗАЯВКА

на участь у Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції
«Актуальні питання функціонування фінансового ринку в умовах кризових
явищ світової економіки»

1. Прізвище, ім'я, по батькові	Заруцька Олена Павлівна
2. Учений ступінь, звання	Доктор економічних наук
3. Повна назва місця роботи (навчання), посада	Університет митної справи та фінансів, професор кафедри грошового обігу і кредиту
4. Повна поштова адреса місця роботи	49000, м.Дніпропетровськ, вул. Володимира Вернадського (вулиця Держинського), 2/4
5. Назва доповіді	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ГРУП БАНКІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ
6. Назва тематичного напрямку	Банківська система України в епоху внутрішніх і зовнішніх потрясінь: теоретичні, організаційні та правові аспекти

JEL G28, C45

Заруцька Олена Павлівна

*д.е.н., професор кафедри грошового обігу і кредиту
Університету митної справи та фінансів
м. Дніпропетровськ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ СТРУКТУРНО- ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ГРУП БАНКІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Обґрунтовано використання методу аналізу структурно-функціональних груп банків для оцінювання фінансового стану банківської системи і окремих банків з використанням самоорганізаційних карт Кохонена. У результаті застосування підходу фінансові показники кожного банку отримують нову якісну оцінку з точки зору його профілю ризиків.

Ключові слова: банківська система, фінансові показники банків, профіль ризиків, карта Кохонена.

В процесі дослідження структури банківської системи України нами сформульовано ідею доцільності та можливості виокремлення однорідних груп банків, які є близьким за структурою основних агрегатів активів, пасивів, доходів та витрат, пріоритетами у наданні послуг, рівнем та структурою основних видів банківських ризиків, а також за реакцією на зовнішні шоки.

Виявлення однорідних структурно-функціональних груп банків (СФГБ) за значенням структурних індикаторів активів і пасивів, доходів і витрат стало можливим з використанням сучасних методів обробки великих масивів інформації – самоорганізаційних карт Кохонена [1]. Застосування відповідних методів групування близьких об'єктів одночасно за всіма класифікаційними ознаками дає можливість формалізувати процедуру групування банків та дослідження профілю ризиків однорідних СФГБ [2,3].

Для побудови карт використано програмний продукт Viscosity SOMine. Багатомірний масив даних представляється у двомірному просторі як карта Кохонена. У кластерах поєднуються близькі за значенням структурних індикаторів «образи» банків на різні звітні дати. Дослідження різних варіантів побудови карт із використанням достатньо деталізованих системних індикаторів показали, що конфігурація розташування груп банків на карті зберігається протягом тривалого часу, а зміни структурно-функціональних характеристик кожної групи демонструють об'єктивно існуючі відмінності цих груп.

На основі аналізу карт Кохонена, побудованих послідовно на кварталні дати фінансових звітів банків починаючи з 2003 року, нами проведено оцінювання фінансової стійкості банківської системи, що демонструє взаємне розташування груп, характеристики їх розмірів та середніх значень фінансових показників. Дослідження фінансової стійкості банків свідчать про наявність у більшості з них стійких структурно-функціональних відхилень від рівноважного розподілу основних агрегатів активів і пасивів, доходів і витрат. Наприклад, група банків роздрібно-кредитування має підвищений рівень комісійних доходів у структурі прибутку, великий розмір резервів під кредитні ризики у порівнянні із середнім значенням у системі. Група банків, залежних від міжбанківських ресурсів, характеризується підвищеними валютними ризиками через значну частку зобов'язань у іноземній валюті.

Аналіз підтверджує, що на границях карти, а особливо у її кутах, знаходяться банки із найбільш відмінними, особливими рисами. Групи банків із протилежними властивостями мають відповідне «діагональне» розташування на найбільшій відстані одна від одної. Розташування СФГБ на карті характеризує закономірність розподілу значень структурних індикаторів та зв'язок між профілем ризику банків окремих груп. Ризики банків зростають у напрямку від центру до меж карти і є максимальними у її кутах. Найвищий рівень ризику відповідає банкам окремої групи, до якої спрямовується траєкторія більшості банків у стадії ліквідації.

Структурно-функціональний аналіз фінансової стійкості ґрунтується на традиційних підходах до оцінки, що включають різні аспекти та напрямки. При визначенні категорії фінансової стійкості встановлено широкий спектр

підходів, пов'язаний із складністю та суперечністю чинників, які впливають на результати діяльності банків [4]. Враховуючи відкриту та інтегровану природу банківського бізнесу, що залежить від фінансового стану клієнтів, ризиків їх діяльності, доцільно підпорядковувати оцінку фінансової стійкості банку питанню загальної стійкості банківської системи країни та вивчати стійкість конкретної банківської установи з урахуванням її місця у цій системі.

Однорідні СФГБ, що протягом тривалого періоду поєднують банки із відповідними характеристиками, мають бути відокремленими та специфічними об'єктами аналізу фінансової стійкості банків. Групування банків за структурними індикаторами, які розраховуються за даними оприлюдненої фінансової звітності і виступають зовнішніми характеристиками специфіки їх розвитку, сприяє виявленню їх внутрішніх, прихованих властивостей - функціональними ознаками спеціалізації на ринку банківських послуг.

Дослідження фінансової стійкості банків з використанням методу-СФГБ демонструє стійкі структурно-функціональні відхилення від рівноважного розподілу основних агрегатів активів і пасивів, доходів і витрат для більшості українських банків. Інструментарій нейронних мереж забезпечує одночасне врахування структурних характеристик банків і візуальне представлення великих масивів даних, що складаються із значної кількості параметрів.

Фінансово стійкими є банки із збалансованою структурою балансу, тобто контрольованим рівнем основних видів ризиків. Інші групи характеризуються специфічними характеристиками. Географічне сусідство областей на карті Кохонена є свідченням близьких характеристик, діагональна відстань – про значні відмінності. Навіть якщо функціональна спеціалізація, що супроводжується відповідним структурним дисбалансом, забезпечує банку певні тимчасові переваги, її наслідком обов'язково є підвищення вразливості банку до впливу негативних зовнішніх чинників, нездатність до динамічної адаптації до трансформаційних змін на ринку. Даний висновок підтверджений значною кількістю банків, що втратили фінансову стійкість під час фінансово-економічної кризи 2008-2009 років.

Кожну карту Кохонена можна умовно розподілити за однією діагоналлю, котра відділяє банки з високими процентними ставками за активами і пасивами, що зростають у напрямку до кута проблемних банків, від іншої половини карти, де розташовані банки з низькими ставками, найменший рівень яких сконцентрований у групі невеликих кептивних банків. Вартість ресурсів суттєво впливає на процентні ставки за кредитами та, опосередковано, на якість активів. Процентна політика банків у значній мірі визначає особливості їх профілю ризиків та фінансової стійкості. Для більшості кептивних банків, розташованих у кутах карти, притаманні неринкові параметри процентних ставок із відхиленням у більший або менший бік.

Термін «кептивний банк» у науковій літературі використовується у більш широкому значенні як дочірній банк великої промислової або фінансової корпорації. З урахуванням особливості вітчизняного ринку, використання ознаки кептивного банку доцільно поширити на специфічні групи малих банків із переважним зосередженням операцій на розрахунках акціонерів та

пов'язаних із ними формальних чи неформальних груп. Завдяки структурно-функціональним характеристикам такі банки проявляють особливий опосередкований тип реакції на ринкові ризики.

Метод-СФГБ дозволяє здійснювати моделювання положення банку, що може бути корисним у разі прийняття тих чи інших управлінських рішень, пов'язаних із зміною стратегії. Дослідження прогностного положення банку на карті є елементом стрес-тестування та хеджування ризиків. Достатньо формалізований апарат виокремлення однорідних банківських груп надає широкі можливості як фахівцям банківського нагляду, так і топ-менеджерам банків, які вирішують задачу підтримки контрольованого рівня фінансової стійкості конкретного банку та мають доступ до оприлюдненої звітності інших банків.

Список використаних джерел:

1. Дебок Г. Анализ финансовых данных с помощью самоорганизующихся карт : пер.с англ. / Г. Дебок, Т. Кохонен ; Нац. фонд подготовки кадров. – М.: АЛЬПИНА, 2001. – 317 с.
2. Заруцька О. П. Банківський нагляд з використанням структурно-функціонального аналізу: теорія, світовий і вітчизняний досвід: монографія/ О. П. Заруцька. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2013. – 379 с.
3. Заруцька О.П. Метод структурно-функціонального аналізу банківської системи в умовах скорочення ринку// Нейро-нечіткі технології моделювання в економіці. – 2015. - № 4. С. 18-43.
4. Кузнєцова Л. В., Коваленко В. В. Вплив глобалізаційних процесів на фінансову стійкість банківської системи// Актуальні проблеми економіки: Науковий екон. журнал . –2012 . – N2 . – С. 264-271.